

ეკონომიკის პარადოქსებიდან თანამედროვე ეკონომიკის მეცნიერების კრიზისამდე

შოთა ლომინაშვილი

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მიხეილ თოქმაზიშვილი

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

რეზიუმე

ნაშრომში ახსნილია ეკონომიკის კვლევის ამოცანები, მისი წინააღმდეგობრივი ბუნება და მეთოდოლოგიური შეზღუდულობა, რომელიც ეკონომიკის მეცნიერების თანამედროვე კრიზისის პირობა გახდა. აღნიშნულია, რომ ეკონომიკის თეორიები ემყარება ეკონომიკური მოვლენებისა და ადამიანების ქცევათა მიზეზ-შედეგობრივი დამოკიდებულების ახსნას, სადაც მიზეზების მრავალფეროვნებისა და ქცევების განუსაზღვრელობის პირობებში მოსალოდნელი შედეგების სპექტრი მხოლოდ ევრისტიკული ხასიათისაა. აღნიშნულია, რომ ეკონომიკის კვლევებში, ძირითადი პრობლემების გამოყოფა, სხვადასხვა თეორიულ მოძღვრებებში განსხვავებულია, ხოლო ყოველი მათგანის ძირითადი პრობლემა კი მრავალნაზხაოვანია. თეორიების აბსტრაქტული ხასიათი კვლევებს მხოლოდ იდეალური კონსტრუქციების ხასიათს აძლევს. მიკრო და მაკრო ეკონომიკური პარადოქსები კი მეთოდოლოგიურად ქმნის თეორიების პრაგმატული გამოყენების სირთულეებს, რაც საბოლოო ჯამში ვლინდება ეკონომიკის მეცნიერების კრიზისში და შეზღუდულობაში, წინასწარ განჭვრიტოს მოსალოდნელი შედეგი.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკის კვლევა, მეთოდოლოგია, ეკონომიკის პარადოქსები, მეცნიერების კრიზისი.

FROM THE PARADOXES OF ECONOMICS TO THE CRISIS OF MODERN ECONOMIC SCIENCE

Shota Lominashvili

Doctor of Economic Sciences,
Akaki Tsereteli State University

Mikheil Tokmazishvili

Doctor of Economic Sciences,
Akaki Tsereteli State University

RESUME

The article explains the tasks of economic research, its contradictory nature and methodological limitations, which became the precondition of the contemporary

crisis of economic science. It is noted that economic theories are based on the explanation of the cause-and-effect relationship of the economic events and people's behavior, where for the indeterminacy of behavior diversity range of expected results are heuristic. It is noted that in economic studies, the separation of the main problems is different in various theoretical doctrines, and the main problem of each of them is multidimensional. The abstract character of the theories gives researches the character of only ideal constructions. Micro and macro economic paradoxes methodologically create difficulties in the pragmatic application of theories, which ultimately reveals in the crisis and limitation of economic science to predict expected results in advance.

Keywords: economic research, methodology, paradoxes of economics, crisis of science.

* * * *

XXI საუკუნის დასაწყისში მიმდინარე გლობალურმა ფინანსურმა რყევამ გამოავლინა ეკონომიკის მეცნიერების კრიზისული მდგომარეობა, შემდგომ კი ეს მოსაზრება ეკონომისტებს შორის კიდევ უფრო გააღრმავა პოსტპანდემიის პერიოდში ღრმა ინფლაციურმა მოვლენებმა, რომლის წინასწარი განჭვრეტა, ისევე როგორც გლობალური კრიზისისა, არ ხდებოდა და იგი მსჯელობის საგანი გახდა მხოლოდ მისი წარმოშობის შემდეგ.

ეკონომიკის მეცნიერების კრიზისული მდგომარეობა იმაში გამოიხატება, რომ იგი „დამაკმაყოფილებლად ვერ ასახავს ეკონომიკურ სინამდვილეს და ეკონომიკურ მეცნიერებას, უკეთეს შემთხვაში, უკვე მომხდარი ეკონომიკური მოვლენის ინტერპრეტაცია თუ ძალუძს“.¹

ზოგიერთი მეცნიერი მიიჩნევს, რომ ეკონომიკის მეცნიერების კრიზისი ჯერ კიდევ გასული საუკუნიდან იწყება. მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდში რეალური ეკონომიკური ცხოვრება მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა, ეკონომიკის მეცნიერების მდგომარეობა გაუარესდა. ეკონომიკის თეორიის თითქმის ყველა მიმართულება ან დეგრადირებულია ან გასული საუ-

1 პაპავა ვ. (2018), ეკონომიკური მეცნიერების კრიზისი და ახალი პარადიგმის ძიებისათვის, გლობალიზაცია და ბიზნესი, 2018, # 6, გვ 10-11, https://www.researchgate.net/publication/329880693_ekonomikuri_metsnierebis_krizisi_da_akhali_paradigmis_dziebisatvis

კუნის დასაწყისის დონეზე.² დღეს ეკონომიკის მეცნიერება ემყარება ნეოკლასიკურ, მონეტარულ, რაციონალური მოლოდინისა და ქცევით თეორიებს, ასევე სხვა ეკონომიკური სკოლების პოზიციებს. მართალია, გასული საუკუნე იყო ეკონომიკის მეცნიერებებში მრავალფეროვანი სკოლების ფორმირების და განვითარების ეტაპი, მაგრამ ეს თეორიები ერთმანეთისაგან იზოლირებული და არაკომპლექსური აღმოჩნდა, რაც ერთი და იგივე მოვლენის სხვადასხვა ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა. ხდება იმის აღიარებაც, რომ ახალ თეორიებს, რომლებმაც მართალია გაამდიდრეს ეკონომიკის თეორიები, არ ძალუძთ შეცვალონ კლასიკურ ან ნეოკლასიკური თეორიები.³

მართალია ეკონომიკურ მეცნიერებაში კვლევის მეთოდოლოგია გამდიდრდა ეკონომეტრიკული, მათემატიკური პროგრამირებითა და თამაშთა თეორიის გამოყენებით, მაგრამ მრავალგანზომილებიან ეკონომიკაში დაშვებების გამოყენება და აბსტრაგირება, სხვადასხვა ფაქტორისაგან, არარეალისტურს ხდის მოდელებს. იქმნება განვითარების მრავალი შესაძლო სცენარი, მაგრამ ქვეყნების ეკონომიკების განვითარება ყოველთვის არ შეესაბამება მეცნიერულ წარმოსახვას. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ეკონომიკის მეცნიერება ვერ იყენებს ყველა იმ მეთოდოლოგიას, რომელიც მის პოტენციალს გაზრდის.⁴

ეკონომიკის მეცნიერებას ორი ამოცანა აქვს: 1. ახსნას მოვლენები და გააკეთოს დაშვებები, რომელიც გაამარტივებს რეალობის წარმოსახვას. ამ ამოცანაზე დაკისრებული კვლევის ბუნება აბსტრაქტულია და ზოგჯერ არარეალურიც, მაგრამ მიახლოებული რეალობასთან. 2. გამოიყენოს ძველი და შექმნას ახალი თეორია, რომელიც იქნება გამოყენებადი და პრაგმატული. ორივე ამოცანა ერთმანეთთან არის დაკავშირებული, მაგრამ თუ პირველი ამოცანა არ გახდება მეორე ამოცანის განხორციელების საფუძველი და კვლევა მხოლოდ ეკონომიკური მოვლენების ახსნითა და თეორიული აბსტრაქციებით იქნება შემოფარგლული, მაშინ ეკონომიკის მეცნიერების შედეგების პოლიტიკურ ენაზე „თარგმნა“ შეუძლებელი იქნება.

ეკონომიკაში საუკეთესო სცენარის, მოდელის ან განვითარების მიმართულების არჩევანი არის თვითონ პრობლემა, რადგან მის არჩევას სჭირდება ისეთი ფორმულირება, სადაც გადანყვეტილების მიღების მეთოდები ალტერნატიულია, მაგრამ სა-

უკეთესო მეთოდის შესახებ ცოდნა აპრიორულად უნდა ჩამოყალიბდეს.⁵

თუ დავუშვებთ, რომ ეკონომიკაში მუდმივი არაფერია, მუდმივად განუხრელი ზრდა შეუძლებელია და ციკლები გარდუვალია, მაშინ ძნელია ეკონომიკურ მეცნიერებას დავაკისროთ აბსოლუტური რეალობის ფუნქცია, მაგრამ ეკონომიკა არ იქნება მეცნიერება, თუ რეალურობას დაშორდა.

ეკონომიკური კვლევების შეზღუდულ ბუნებას რამდენიმე ასპექტი გაჩნია: 1. როდესაც როგორც მოკლევადიან, ისე გრძელვადიან პერსპექტივაში მომავალი ცნობილია ან მინიმუმალურად არის ცნობილი. ასეთ თეორებად შეიძლება წარმოვიდგინოთ კლასიკური და კეინსური თეორიები; 2. მოკლევადიან პერსპექტივაში, მომავალი ბოლომდე არ არის ცნობილი იმის გამო, რომ გარკვეული შეზღუდვები არსებობს ინფორმაციის დამუშავებასა და გამოთვლაში. ძირითადად ეს ეხება ავსტრიული სკოლის თეორიას, რაციონალური მოლოდინების, ქცევების და არჩევანის თეორიებს. 3. ეკონომიკური განვითარების ზოგიერთი ასპექტი მომავალში გამოვლინდება განხორციელებული ცნობილი საქმიანობების შედეგად. ამ პოსტულატის გამოყენების მაგალითებია კეინსის თეორია, მონეტარული თეორია და ინსტიტუციონალისტური თეორია.⁶

ყველა ეს თეორია ემყარება ეკონომიკური მოვლენებისა და ადამიანების ქცევების მიზეზ-შედეგობრივ დამოკიდებულებას, სადაც მიზეზების მრავალფეროვნებისა და ქცევების განუსაზღვრელობის პირობებში მოსალოდნელი შედეგების სპექტრი მხოლოდ ევრისტიკული ხასიათისაა.

ეკონომიკის მეცნიერების რეალობასთან შეუთავსებლობა და პრაგმატული ფუნქციის შესრულება ხშირად აისხნება აბსტრაქციის ბუნებით, რომელიც კვლევებს მხოლოდ თეორიული კონსტრუქციების ხასიათს აძლევს.

აბსტრაქცია ეკონომიკურ მეცნიერებაში ბევრ რამეს ცვლის და ხშირად არარეალისტურს ხდის თეორიულ დებულებებს. ეკონომიკის თეორია არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს რეალობას. მაგრამ აბსტრაქტული თეორია ყოველთვის ვერ ასახავს რეალობას. მაგალითად, ვალრასის ნონასწორიობის თეორიაში დაშვებულია, რომ მოთხოვნა-მიწოდება ნონასწორობაშია, ხოლო ფასების კი მუდმივია. ქცევით ეკონომიკაში იმის დაშვება, რომ ფასები არ

2 Давар Э. (2015), КРИЗИС ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ: ПРИЧИНЫ И ВЫХОД, TERRA ECONOMICUS, I

3 Давар Э., (2015), КРИЗИС ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ: ПРИЧИНЫ И ВЫХОД, TERRA ECONOMICUS, 20156 Том 13 №2, გვ. 74-75.

4 Leishvily P., (2021), Macroeconomic Order from Microeconomic Chaos, American Research Journal of Humanities and Social Sciences Volume 7, Issue 1, January 2021, გვ.1, https://mpr.aub.uni-muenchen.de/106791/1/MPPA_paper_106791.pdf

5 ეს ცნობილია როგორც მრავალგანზომილებიანი გადანყვეტილება მიღების თეორია (Multi-criteria decision analysis (MCDA), multi-criteria decision making (MCDM)). „თამაშთა თეორიაში“ საუკეთესოს არჩევანი განუსაზღვრელობის პირობებში შესაძლებელია ალტერნატიული სცენარების მინიმუმადე დაყვანით და არა ერთდერთი სწორი გადანყვეტილების განსაზღვრით.

6 Paul Davidson (1996), Reality and Economic Theory, Journal of Post Keynesian Economics, Summer, 1996, Vol. 18, No. 4 (Summer, 1996), pp. 485. Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: https://www.jstor.org/stable/4538504https://www.jstor.org/stable/pdf/4538504.pdf?refreqid=excelsior%3A7ca24aee4d434593541f5776f574252&ab_segments=&origin=

იცვლება, სრულად ეწინააღმდეგება რეალობას. რეალურ ეკონომიკაში ვალრასის თეორია არ მოქმედებს.⁷ ასევე დასკვნა, რომლის თანახმად, სრულიად ღია ბაზარმა შეიძლება შექმნას ნულოვანი მოგება, რამდენადაც ფირმების თავისუფალი შესვლით ბაზრებზე მოგება ნულამდე დადის,⁸ პრაქტიკულად არ მართლდება. აბსოლუტურად ღია ან ჩეკეტილია ბაზარი კი არარეალურია.

ეკონომიკურ მეცნიერებაში მრავალი პარადოქსია, რომელიც ქმნის თეორიების გამოყენების სირთულეებს. პარადოქსი როგორც აბსურდი, დაშვება, წინააღმდეგობების გამოვლენაა, რომელიც ლოგიკურად არ მოიაზრება, გამოხატავს შეუძლებელ სიტუაციას, რომელიც არსებობს, არის რწმენის საწინააღმდეგო მოვლენა და განსაზღვრავს რეალურ ფაქტებს, რომელებიც შეუთავსებელია ერთმანეთთან, ერთდროულად არსებულია და ურთიერთგამომრიცხავი ქმედებაა.

პარადოქსების საფუძველი თვით ეკონომიკის და ადამიანის ეკონომიკური ქცევების ბუნებაა. მერკანტილიზმის ამოსავალი პირობა იყო გაცვლა. იგი მოთხოვნა-მიწოდების კანონზე არის დამყარებული, ისევე როგორც კლასიკური თეორია, რომლის ამოსავალი წერტილი წარმოებაა. თანამედროვე რეალობა კი სრულიად სხვა პირობებს აყენებს: ეკონომიკის ამოსავალი კატეგორია ხდება მოხმარება. საზოგადოება მოიხმარს პროდუქტს, რომლის ტოლფასი ღირებულებაც მას არ აქვს შექმნილი, რადგან სულ უფრო მეტად იზრდება კრედიტების წილი მშპ-ში. პროდუქციის ფასი უფრო მეტია, ვიდრე ის ფასი, რომელიც შესაძლებელია ყოფილიყო იმ შემთხვევაში, რომ ყოველ ეკონომიკურ სუბიექტს ჯერ შეექმნა ღირებულება და მერე გაეცვალა იმ პროდუქტში, რომელსაც მოიხმარს პირადად ან წარმოებაში.

ეკონომიკის თეორიაში წონასწორობისა და სრული დასაქმების არსებობაზე დაფუძნებული მსოფლიოს უნივერსიტეტების სახელმძღვანელოები, ხოლო რეალურად კი წარმოიშვება უწონასწორობა, როდესაც მოხმარებული პროდუქციის ღირებულება აღემატება წარმოებული პროდუქციის ღირებულებას კრედიტის სიდიდით, ხოლო მომხმარებელთა აგრეგირებული შემოსავლები კი გამოშვებულ ღირებულებაზე ნაკლებია.

ღირებულება ყოველთვის არ იყიდება და მას არ აქვს გაცვლითი ფორმა. ამას ადასტურებს ე.წ. კენეტ ეროუს პარადოქსი, რომლის თანახმად, ინფორმაციას არ აქვს ღირებულება თუ მომხმარებელმა

არ იცის რა არის იგი, მაგრამ ინფორმაციის გაგების შემდეგ მას უკვე აღარ აქვს ღირებულება.⁹ ინფორმაციის შეძენა ხდება ხარჯების გარეშე. როდესაც მეწარმე უხსნის მომხმარებელს საქონლის ტექნოლოგიას, იგი გადასცემს მას ინფორმაციულ ფასეულობებს, რომელიც არ იცვლება ფულში და არ არის კომპენსირებული. ფასები არ შეიცავენ ინფორმაციას და თუ ვინმე მოინადინებს ინფორმაციის მიღებას, ამას იგი აკეთებს კომპენსაციის გარეშე. ანუ გაცვლა არ არის ღირებულების მონეტარული გამოვლენის ფორმა. ამის შესაბამისად ღირებულება უფრო მეტია, ვიდრე გამოშვებული ფულის რაოდენობა. ეს კი სწორედ ასაბუთებს იმას, რომ მოხმარება აღემატება გამოშვებას.

კლასიკურ მაკროეკონომიკაში საპროცენტო განაკვეთსა და ფასებს შორის ურთიერთობა და ღირებულების პარადოქსი, ეკონომიკურ მეცნიერებაში ცნობილია როგორც ალმასის და წყლის პარადოქსი. იგი გამოხატავს ღირებულების აღიარების წინააღმდეგობებს: კერძოდ, წყალი უფრო მეტად სასიცოცხლოდ სასარგებლოა ადამიანისთვის, ვიდრე ალმასი, მაგრამ ალმასებს ბაზარზე უფრო მაღალი ფასი ადევს. (ა. სმიტი). შესაძლებელია საგანს ჰქონდეს მაღალი სახმარი ღირებულება, მაგრამ მისი საცვლელი ფასი იყოს დაბალი და პირიქით. მოთხოვნა-მიწოდების ეს პარადოქსი მარჟინალიზმმა ზღვრულ სარგებლიანობას დაუკავშირა: რაც უფრო იზრდება რაოდენობა, მით უფრო მცირდება მისი სარგებლიანობა. ეს თეზისი კი წინააღმდეგობაშია მოთხოვნა-მიწოდების კლასიკურ თეორიასთან.

ეკონომიკის თეორიაში არსებობს სხვა ურთიერთგამომრიცხავი წინააღმდეგობებიც.¹⁰ მაგალითად, ერთ-ერთი ყველაზე დახლართულია, საპროცენტი განაკვეთისა და ფასების ურთიერთდამოკიდებულების საკითხი. მათ შორის არსებობს როგორც პოზიტიური კორელაცია, ასევე ნეგატიური დამოკიდებულება.¹¹

ყველა ქვეყანაში ფულის ზრდა წინ უსწრებს ეკონომიკის ზრდას. შესაბამისად თუ გავითვალისწინებთ, რომ მოთხოვნა წინ უსწრებს წარმოებას, მაშინ ფულის ზრდას უსასრულო ხასიათი უნდა ჰქონდეს. ფულის რაოდენობრივი თეორია ამტკიცებს, რომ ფულის დაბალი ზრდა იწვევს ფასების ნელ ზრდას, მაგრამ ფულის დაბალი მიწოდება ნელა ზრდის სასესხო კაპიტალს, და ზრდის საპროცენტო განაკვეთს. თუ ეს მართალია, მაშინ ფულის დაბალი მიწოდება უნდა იწვევდეს ფასების შემცირებას და

7 დემურ გიორხელიძე, თანამედროვე (უმაღლესი) მაკროეკონომიკა, გრ.რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, 2020, გვ.89. https://gruni.edu.ge/uploads/files/News/2020/12/demuri_giorkhelidze.pdf

8 Cameron K. Murray (2013), Free entry assumption means zero prices, <https://www.fresheconomicthinking.com/2013/12/free-entry-assumption-means-zero-prices.html>

9 Samuli Leppälä (2013), Arrow's paradox and markets for nonproprietary information, Cardiff economics Working Paper No. E2013/2 February 2013, გვ 5, https://orca.cardiff.ac.uk/id/eprint/77948/1/e2013_2.pdf

10 ზოგეერთი წინააღმდეგობა, რომელიც გახდა ეკონომიკური კრიზისების წარმოშობის მეთოდოლოგიური საფუძველი, ახსნილია ნაშრომში: თოქმაზიშვილი მ. (2018), გლობალური ეკონომიკური კრიზისი და ეკონომიკური მეცნიერება, გლობალიზაცია და ბიზნესი, 2018, # 5, გვ.17-22. <https://www.eugb.ge/uploads/content/N5/5-02.pdf>

11 Gibson,s Paradox, DBpedia, https://dbpedia.org/page/Gibson%27s_paradox

საპროცენტო განაკვეთის ზრდას, რაც ეწინააღმდეგება პირველ თეზისს.

ეკონომიკის მეცნიერებაში კეინსის ე.წ. „დაზოგვის პარადოქსი“ („გადარჩენის პარადოქსი“) არის დისკუსიის საგანი. დანაზოგების ზრდა იწვევს საერთო მოთხოვნის შემცირებას და ამით მცირდება მთლიანი გამოშვება, რაც, თავის მხრივ, ამცირებს ეკონომიკას. ანუ, რაც მეტად ისწრაფვის საზოგადოება განვითარებისკენ, მით უფრო ნაკლებად ვითარდება იგი. ეს პარადოქსი დაკავშირებულია სამ ალოგიკურ კონსტრუქციასთან: ა). „ვალის პარადოქსი“ თანახმად, დანაზოგები ზრდა მიმართულია არა დანაზოგების შექმნისაკენ, არამედ ვალების გადახდისკენ. ბ). „დასაქმების პარადოქსის“ თანახმად დასაქმების შემცირება რეცესიის დროს ამცირებს აგრეგირებულ ხელფასებს, რაც თავის მხრივ, იწვევს დასაქმების სურვილის შემცირებას. რეცესიის დროს დასაქმება ამცირებს ხელფასებს, ამცირებს ფასებს და იწვევს დეფლაციური მოლოდინის გაჩენას, რაც თავის მხრივ, აძლიერებს დანაზოგების კეთებას, ამცირებს მოთხოვნას და დასაქმებას. გ). „ფლექსიბილობის პარადოქსის“ თანახმად, ხელფასისა და ფასების მოქნილობა „ლიკვიდობის ხაფანგის“ არსებობის პირობებში, ხელს არ უწყობს რეცესიებისგან გამოსვლას, არამედ რეალურად მას ამწვავებს. როდესაც სარგებლის განაკვეთის შემცირების დროს უპირატესობა ეძლევა ნაღდი ფულის გამოტანას, და ვალის დეფლაციის შოკის დროს, იზრდება დეფლაცია და ვალიც, დასაქმება და ხელფასების მოქნილობა იწვევს ხელფასების და დასაქმების შემცირებას.

პარადოქსების გარკვეული სპექტრი დამახასიათებელია რაციონალური ქცევების თეორიებისათვისაც. ჯერ კიდევ ანტიკურ სამყაროში არისტოტელემ დასვა საკითხი ჰიპოთეზური სიტუაციის შესახებ, როდესაც ადამიანი, რომელიც მშვიდობიანად და მწყურვალად და მდებარეობს საჭმელსა და სასმელს შორის, იგი უძრავი ხდება იქ, სადაც არის, რადგან მას არ შეუძლია რაციონალური გადაწყვეტილება მიიღოს - საჭმელი თუ წყალი.¹²

ეკონომიკის სახელმძღვანელოში სტუდენტებს პირველივე მეცადინეობაზე ასწავლიან, რომ ადამიანი ლეზულობს რაციონალურ გადაწყვეტილებას, თუმცა რაციონალურობა ირაციონალურობასთან ერთად არის დამახასიათებელი თანამედროვე საზოგადოებისთვის. ეს წინააღმდეგობა კარგად ვლინდება საფონდო ბირჟებზე აგენტების საქმიანობაში, როდესაც ერთი აგენტის მიერ რაციონალური გადაწყვეტილების მიღება არ მეორდება მეორეს მიერ იგივე გადაწყვეტილებით მიღებულ შედეგებში.

რაციონალური ქცევებისათვის დამახასიათებელი წინააღმდეგობებს ქმნის საუკეთესო არჩევა-

ნის მიმბაძველობა და ჯგუფური გადაწყვეტილებების ბუნება.

როდესაც ბაზრის სუბიექტებს აქვთ სრული ინფორმაცია, მაგრამ იძულებული არიან მიიღონ ირაციონალური გადაწყვეტილებები, მაგალითად, აუქციონზე ყოველი შემდგომი ბიჯი არის ბირჟაზე მოთამაშის დანაკარგის ზრდა და გულისხმობს გასაყიდი საგნის ღირებულების შემცირებას. შესაბამისად სუბიექტების ქმედება საუკეთესო არჩევანის განხორციელებისას განსხვავდება მათ მიერ სარგებლის მოლოდინის აღქმისაგან, ადამიანები ერთმანეთის მიმბაძველობით აკეთებენ საუკეთესო არჩევანს. მათი რაციონალური გადაწყვეტილება დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა გადაწყვეტილებას მიიღებს ოპონენტი (ჟან ტიროლის „არაკორპორაციულ თამაშთა თეორია“), თუმცა როდესაც ამით ერთი ნახულობს სარგებელს, სხვები იგივე ქცევით კარგავენ მას.

რაციონალური გადაწყვეტილებები ხანმოკლე პერიოდებზეა გათვლილი და რაციონალურად მოაზროვნე არ თამაშობს სპეკულაციურად, თუმცა ასეთი მიოპიური გადაწყვეტილებები ქმნის ფასების ბუმს და საბოლოოდ კი წარმოშობს საფინანსო კრიზისებს.

ამასთან დაკავშირებით ცნობილია ე.წ. „აბილენის პარადოქსი“, რომლის თანახმად, ადამიანებს შეუძლიათ ისეთი გადაწყვეტილებების მიღება, რომელსაც არ იზიარებენ, მაგრამ ფიქრობენ, რომ სხვა ადამიანებს სურთ ამის გაკეთება, რის შედეგადაც ყველა გადაწყვეტს გააკეთოს ის, რაც მათ ნამდვილად არ სურთ, მაგრამ ჰგონიათ, რომ ყველას სხვას უნდოდა ეს არჩევანი. საბოლოოდ ყოველი წევრი იმედგაცრუებულია და ერთმანეთს აბრალებს მიღებულ შედეგს.¹³ ეკონომიკურ ენაზე ეს შეიძლება წარმოვიდგინოთ როგორც ეკონომიკური პოსტულატების პოლიტიკური არჩევანის პრობლემა, რაც ქვეყნების განვითარებას იწვევს სახეს აძლევს.

თანამედროვე ეკონომიკის ზრდა აძლიერებს რესურსების გამოყენებაზე მოთხოვნას. შესაბამისად რესურსების უსასრულო მოთხოვნა ანგრევს ეკონომიკას, ამიტომ დადგა რესურსების ბუნებაში შეზღუდულობის გავრცელების საკითხი და ეკონომიკის თეორიაში ეკონომიკურთან ერთად სოციალური და გარემოს უსაფრთხო განვითარების პრობლემების კვლევის აუცილებლობა. ამან კიდევ უფრო მეტად გააფართოვა ეკონომიკის მეცნიერების სფერო, ასევე, წმინდა ეკონომიკურ ანალიზთან ერთად შეტანილი მორალურ-ინსტიტუციონალური თემებიც, როგორიცაა სანარმოების სოციალური პასუხისმგებლობის მართვა. წარმოშვა ახალი პარადიქსიც - გარემოს დაცვის ღონიზიებები ქმნის ღირებულებას, მაგრამ იგი უარყოფითად მოქმედებს ეკონომიკის ზრდაზე.

წინააღმდეგობრივმა და გადაუწყვეტელმა ალო-

12 შემდგომ მე-15 საუკუნის ფარნგი ფილოსოფოსმა ბურიდანმა შექმნა ე.წ. „ვირის პარადოქსი“, (იხ. Michael Hauskeller (2010), Why Buridan's Ass Doesn't Starve, Philosophy Now, https://philosophynow.org/issues/81/Why_Buridans_Ass_Doesnt_Starve)

13 Jason Gordon, (2022), What is the Abilene Paradox? The Business Professor,

https://thebusinessprofessor.com/en_US/management-leadership-organizational-behavior/abilene-paradox-definition

გიკურმა თეორიებმა პრაქტიკული ასახვა ჰპოვა 2009-10 წლების გლობალურ ფინანსურ კრიზისში. ეკონომიკის მეცნიერებაში სხვადასხვა, ერთმანეთის სანინაალმდეო ალტერნატივების არსებობა, უშვებდა კრიზისების შესაძლებლობასაც და უძლურიც იყო წინასწარ განეჭვრიტა კრიზისი.

XXI საუკუნეში ქვეყნები მარადიულ სტაგნაციაში აღმოჩნდა. მსოფლიო ეკონომიკის განვითარება ნელა მიმდინარეობს. ძველი ტრადიციული მონეტარული მეთოდებით - ინფლაციითა და გაცვლითი კურსის ცვლილებებით - მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის აღდგენა და მდგრადი განვითარება შეუძლებელი აღმოჩნდა, ხოლო კეინსური მეთოდებით, მიწოდებაზე საბიუჯეტო ინტერვენციებით სტიმულირების ზრდა კი ლიმიტირებული რჩება.

შესაბამისად გამოვლინდა მაკროეკონომიკის მიზეზები, რომლის თანახმადაც, ფულის ზრდა ასტიმულირებს ეკონომიკას, შეიძლება ინფლაციის მოთოკვა (მიზნობრივი ინფლაციით), საპროცენტო განაკვეთების მანიპულაცია (პოლიტიკის განაკვეთი)

აბალანსებს ეკონომიკას, ინფლაციას, გაცვლით კურსს და გაცვლითი კურსის გაზრდა (ვალუტის გაუფასურება) აძლიერებს ექსპორტზე ორიენტაციას.

ეკონომიკის მეცნიერების წინაშე დადგა ახალი გამოწვევებიც. ძველი დილემა - სოციალური ეკონომიკა თუ ეკონომიკის ზრდა, იცვლება ახალი მოთხოვნებით. კერძოდ, მშპ მნიშვნელოვანია, მაგრამ არ არის საკმარისი ცხოვრების დონის ზრდისათვის. შესაბამისად, ეკონომიკის ზრდა სრულად არ არის დაკავშირებული წარმოებულ შემოსავლებთან და არ შეიძლება აიხსნას ასევე მხოლოდ მდგრადობის მაჩვენებლებით, ეკონომიკის ზრდა სოციალურად ინკლუზიური უნდა იყოს. ეკონომიკის პრობლემების გადაჭრაში კი ამოსავალი წერტილი უნდა იყოს ე.წ. „გამომგონებლის პარადოქსი“: „უმჯობესია ძირითადი პრობლემის გადანყვება, ვიდრე მრავალი მცირე პრობლემის გადანყვება, რადგან ძირითადი პრობლემების გადაჭრა გადაფარავს დანარჩენს“. ეს ძირითადი პრობლემა კი ისეთივე მრავალნახნაგოვანია, როგორც ყველა დანარჩენი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. პაპავა ვ. (2018), ეკონომიკური მეცნიერების კრიზისი და ახალი პარადიგმის ძიებისათვის, გლობალიზაცია და ბიზნესი, 2018, # 6, გვ 10-11, https://www.researchgate.net/publication/329880693_ekonomikuri_metsnierebis_krizisi_da_akhali_paradigmis_dziebisatvis
2. Давар Э. (2015), КРИЗИС ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ: ПРИЧИНЫ И ВЫХОД, TERRA ECONOMICUS, Давар Э., (2015), КРИЗИС ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ: ПРИЧИНЫ И ВЫХОД, TERRA ECONOMICUS, 20156 Том 13 №2, გვ. 74-75.
3. Leishvily P., (2021), Macroeconomic Order from Microeconomic Chaos, American Research Journal of Humanities and Social Sciences Volume 7, Issue 1, January 2021, გვ.1, https://mpr.ub.uni-muenchen.de/106791/1/MPRA_paper_106791.pdf
4. ეს ცნობილია როგორც მრავალგანზომილებიანი გადანყვებითი მითების თეორია (Multi-criteria decision analysis (MCDA), multi-criteria decision making (MCDM)). „თამაშთა თეორიაში“ საუკეთესოს არჩევანი განუსაზღვრელობის პირობებში შესაძლებელია ალტერნატიული სცენარების მინიმუმადე დაყვანით და არა ერთდერთი სწორი გადანყვებითების განსაზღვრით.
5. Paul Davidson (1996), Reality and Economic Theory, Journal of Post Keynesian Economics, Summer, 1996, Vol. 18, No. 4 (Summer, 1996), pp. 485. Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: https://www.jstor.org/stable/4538504https://www.jstor.org/stable/pdf/4538504.pdf?refreqid=excelsior%3Af7ca24aee4d434593541f5776f574252&ab_segments=&origin=
6. დემურ გიორგელიძე, თანამედროვე (უმაღლესი) მაკროეკონომიკა, გრ.რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, 2020, გვ.89. https://gruni.edu.ge/uploads/files/News/2020/12/demuri_giorkhelidze.pdf
7. Cameron K. Murray (2013), Free entry assumption means zero prices, <https://www.fresheconomicthinking.com/2013/12/free-entry-assumption-means-zero-prices.html>
8. Samuli Leppälä (2013), Arrow's paradox and markets for nonproprietary information, Cardiff economics Working Paper No. E2013/2 February 2013, გვ 5, https://orca.cardiff.ac.uk/id/eprint/77948/1/e2013_2.pdf
9. ზოგეერთი წინააღმდეგობა, რომელიც გახდა ეკონომიკური კრიზისების წარმოშობის მეთოდოლოგიური საფუძველი, ახსნილია ნაშრომში: თოქმაზიშვილი მ. (2018), გლობალური ეკონომიკური კრიზისი და ეკონომიკური მეცნიერება, გლობალიზაცია და ბიზნესი, 2018, # 5, გვ.17-22. <https://www.eugb.ge/uploads/content/N5/5-02.pdf>
10. Gibson's Paradox, DBpedia, https://dbpedia.org/page/Gibson%27s_paradox
11. შემდგომ მე-15 საუკუნის ფარნგი ფილოსოფოსმა ბურიდანმა შექმნა ე.წ. „ვირის პარადოქსი“, (იხ. Michael Hauskeller (2010), Why Buridan's Ass Doesn't Starve, Philosophy Now,
12. https://philosophynow.org/issues/81/Why_Buridans_Ass_Doesnt_Starve)
13. Jason Gordon, (2022), What is the Abilene Paradox? The Business Professor,
14. https://thebusinessprofessor.com/en_US/management-leadership-organizational-behavior/abilene-paradox-definition